ШКОЛА І СЯМ'Я-ШЗШШ І АДНАДУМЦЫ
У ФАРМІРАВАННІ ПАТРЫЁТАУ - ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІСТАУ

В. У. ЧЭЧАТ,
намесшк дырэктара НДІ педагог!к! Мшктэрства асветы БССР

У Праграме КПСС, матэрыялах XXVII з'езда партыі значная увага удзяляецца патрыятычнаму і штэрнацыянальнаму выхаванню падрастаючага пакалення. Указваецца, у прыватнасщ, што КПСС будзе няспынна працаваць над тым, каб у саведкім чалавеку любоу да Радзшы Кастрычшка, да зямлі, дзе ён нарадзіуся і вырас, гордасдь за гютарычныя здзяйснешй першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы спалучаліся з пралетарскім сацыялштычным Штэрнацыяналізмам. Адзначаецца, што сапраудны патрыятызм заключаецца у дзейснай грамадзянскай пазщып, у прымнажэнш багаццяу сваёй Айчыны, ва умацаванШ яе эканалпчнай магутнасщ і маральнай сплы.

У выхаванщ дзяцей перакананымі патрыётамИнтэрнацыяналістамі важная роля належыць сям!. Менавйа тут, як заШсана у Праграме КПСС, «фарміруюцца асновы характару чалавека, яго адносшы да працы, маральных, вдэйных і культурных каштоунасцей».

Аднак, на жаль, у апошшя гады у сем'ях прыкметна аслабшася работа з дзецьмі, іх патрыятычнае і штэрнацыянальнае выхаванне. Назіраюцца стыхшнасць, эйзадычнасць работы. Часам адзначаюцца і негатыуназняважлівыя аднос!ны пэунай катэгорbіі бацькоу да удзелу іх дзяцей у грамадска карыснай, прадукцыйнай працы, маральна-псіхалаг!чнай і практычнай падрыхтоукі да службы у радах Савецкай АрмМ. Не усе бацьт і маці становяцца прыкладам у грамадзянскіХ пачуццях, класавай ацэнцы з'яу і падзей м!жнароднага і унутранага жыцця краШы. Не заусёды школа аказвае дзейсную дапамогу сям! у ваенна-патрыятычным выхаванні.

І усе ж вывучэнне педагагічнай лЬтаратуры, знаёмства з перыядычным друкам, з вопытам сямейнага выхавання і работай школ рэспубл!щ паказвае, што назапашаны пэуны станоучы вопыт педагапчнага кіраунЩтва выхаваннем дзяцей патрыётамхштэрнацыяналістамі. Немагчыма падрабязна і дэталёва раскрыць усе шляхі, формы і сродк! работы педагогау. Таму мы спыніміся толькЬна некаторых з іх.

Выкарыстанне на уроках мясцовых иатэрыялау, як!я раскрываюць баявыя подзвМ і працоуныя справы еямей, бацькоу вучняу. Яны выкарыстоуваюцца на Дроках беларускай і рускай моу і літаратур, псторьИ СССР і БССР, этыш, асноу Савецкай дзяржавы і права, пачатковай ваеннай падрыхтоуй, этыкі і nciхаnоrіі сямейнага жыцця. Гэтыя матэрыялы, па-першае, дапамагаюць вучням больш падрабязна, поуна, усебакова даведацца аб радаслоунай сям'і, аб значнасці баявых і працоуных спрау СВаіх дзядуль, бабуль, бацькоу, мащ, іншых родных. Па-другое, тат́я звестт выклжаюць у дзяцей пачуццё гонару за сваю сям'ю, за прыналежнасць да яе. Па-трэцяе, яны садзейнічаюць таму, што светапогляд сыноу і дачок складваецца у адпаведнасЩ з жыццёвымі перакананняМі бацькоу. Інакш кажучы: фарміраванне патрыятычнай свядомасці дзяцей ідзе пад уплывам каштоунасных арыентацый старэйшага пакалення. Па-чацвёртае, у вучняу, асабліва у старшакласМкау, выпрацоуваюцца пэуныя аднос!ны да навучальнай і працоунай дзейнасщ, як сваёй, так і дарослых, да перабудовы усіх бакоу жыцця нашага грамадства.

...Урок этыш. Настаунща СШ № 26 г. Мінска А. Я. Рак знаёмщь вучняу з тэмай «Павага да старэйшых». Загадзя вучням былі прапанаваны заданні пагаварыць у сям'і аб радаслоунай, даведацца аб жыцці, баявых і працоуных справах дзядуль, бабуль, бацькоу. НастауШца зачытвае словы падзякі, затсаныя у граматах, расказвае аб ордэнах і медалях, паказвае фатаграфп удзельткау Вялшай Айчыннай вайны. Так вучні пераконваюцца, што іх родныя заслужылі таго, каб да іх адносШся з разумением і павагай, дабратой і спачуваннем.

У школах рэспублШ вучШ пидуць сачыненш, ягая даюць іМ магчымасць больш глыбока і дэталёва даведацца аб гісТоpbіі сваёй рэспублШ, крашы, ацаніць з грамадзянсШх пазЩый баявыя і працоуныя справы блізкіх людзей. Прапануюцца сачыненШ на таша, напрыклад, тэмы: «Мае бацькі у МаіМ узросце», «Праца Маіх бацькоу», «Радаслоуная маёй сям'і», «Працоуныя традыцып рашай сямЪ>, «Патрыятычныя трады-

цы! нашай сям'ı», «Сям'я і Радззма», «Ордэн у нашай сям'1», «Баявы подзв1г Maix аднавяскоуцау», «Прафесіі бацькоу», «Вучымся у бацькоу», «Мая паездка з бацькам1 па кра1нв», «Мая родная старонка».

Актью1зацыя работы бацькоу у пазакласнай і пазашкольнай дзейнасц!. Бацьк1, Шшыя члены сям! прымаюць удзел у традыцыйных формах работы: 1) акцябрацшя святы, урачыстыя рытуалы пры уступленн! дзяцей у шянерскую і камсамольскую арганЬ зацы1; 2) пошукавая работа у ходзе усесаюзных паходау па месцах рэвалюцыйнай, баявой і працоунай славы савецкага народа, удзел у рэспублЬ канск1х экспедыцыях «Летатс Вяль кай Айчыннай», «Мая Радз1ма — СССР»; 3) правядзенне або дапамога у арган!зацы1 і правядзенШ ваенна-спартыуных гульняу «Арляня» і «Зарн1ца»; 4) дапамога у правядзенні спаборн1цтвау вучняу па шматбор'ю Усесаюзнага ф1зкультурнага комплексу «Гатоу да працы і абароны СССР», па тэхн1чных і ваенна-прыкладных в1дах спорту; 5) удзел у рабоце абаронна-спартыуных лагерау для юнакоу; 6) шраушцтва работай ваенна-патрыятычных аб'яднанняу, правядзенне урокау мужнасц!, занят-кау у гуртках, спартыуных секцыях ДТСААФ, клубах юных; 7) удзел разам з дзецьм1 у аргатзацьп і рабоце музеяу, ва узвядзенШ помШкау і абел1скау, догляд брацк1х маг1л савецк1х воШау і партызан; 8) удзел у фестывалях і святах патрыятычнай песнх; 9) дапамога у арган1зацы1 грамадска карыснай, прадукцыйнай працы вучняу, розных вучнёуск1х фарм1раванняу; 10) удзел у вечарах працоунай славы, у святах, прысвечаных нараджэнню роднага горада, вёсш 1 шш.

Так, педагапчны калектыу Камянюкскай СШ Камянецкага раёна разам з супрацоун1кам1 запаведна-паляун1чай гаспадарк1 «Белавежская пушча» Kipye сумеснай дзейнасцю бацькоу і дзяцей, дапамагае фармЬ равець у ix беражл1выя і клапатл1-выя адносіны да прыроды роднага краю, назапашваць веды аб Псторьц свайго пасёлка. Работа праводз1цца па так1х напрамках: 1) уключэнне экалаг1чных матэрыялау у змест навучання па усіх прадметах; 2) дзейнасць бацькоу і дзяцей у шматбаковай пазаурочнай рабоце: арган1зацыя музея ricTopbii школы (створаны тры экспаз1цьп: «Псторыя Белавежскай пушчы», «Наша школьнае ляснiцтва», «Навуковае таварыства старшакласШкау»); арган1зацыя грамадска карыснай, прадукцыйнай працы у ***школьным*** лясн1цтве (пайадка лесу, ахова муришшкау, падкормка шывёл, выраб і устаноука кармушак для птушак, азеляненне родных вёсак); вывучэнне сямейных дынастый работнЬ кау лесу (больш за 50 выпусгапкоу школы працуе* у запаведна-паляунь чай гаспадарцы); прапаганда работы па ахове, узнауленню і узбагачэнню прыродных багаццяу роднага краю (правядзенне гутарак і лекцый, афармленне альбомау і матэрыялау для экспазщый музея, правядзенне факультатывау па ахове прыроды', арган!зацыя выставак, свят).

Педагаг1чны калектыу Шаш^оуской СШ Стаубцоускага раёна таксама выкарыстоувае самыя разнастайныя шлях1, формы і метады патрыятычнага 1 штэрнацыянальнага выхавання вучняу. Важнейшыя з ix— 1) уключэнне у навучальны працэс мясцовых матэрыялау, як1я раскрываюць баявыя і працоуныя справы аднавяскоуцау; 2) правядзенне урокау мужнасщ і працоунай доблесц1 разам з бацькам!, дзядулям! і бабулям!; 3) удзел у правядзенШ заняткау ва ун1верс1тэце педагапчных ведау для бацькоу; 4) работа членау сямей у савеце клуба для бацькоу «Дыялог»; 5) щдыввдуальныя і групавыя кансультацьп педагогау для розных катэгорый бацькоу у кабшеце сямейнага выхавання; 6) удзел бацькоу і вучняу у рабоце паМтычных клубау «Факел» і «Планета» — наладжванне сустрэч з ветэранам1 вайны і працы, збор матэрыялау аб гера1чных і працоуных справах аднавяскоуцау, правядзенне мйынгау, дзён сал1дарнасц1; 7) прыцягненне бацькоу і дзяцей да правядзення тэматычных вечароу, свят, ушанаванняу. Напрыклад, пры актыуным удзеле бацькоу, дзяцей, прадстауШкоу базавых прадпрыемствау, грамадскасц1 у школе вельм1 щкава прайшоу вечар «I застауся у памяц1 навечна франтавы салдацк1 трохвугольнш'», прысвечаны ушанаванню ветэранау вайны j працы, жанчын, чые мужы і сыны гера1чна заг!нул1 у барацьбе з ворагам, а таксама свята вест Гуменаушчына «У зямл1 нашы каран1» і Шш.

Кожныя вечар, свята, занятю ynіверс1тэта педагаг1чных ведау для бацькоу праводзяцца тут не фармальна. Загадзя плануюцца разнастайныя формы самага актыунага удзелу бацькоу, дзяцей, прадстауншоу базавых прадпрыемствау, грамадскасц1. Савет ун1верс1тэта вядзе КНігу гонару бацькоу, у якую уносяцца прозвЬ шчы лепшых. іМ уручаюцца граматы са словам! удзячнасц! за выхаванне

дзяцей актыуным1 ггатрыётам! і працаун!кам1. Пасля заняткау ушверсь тэта для бацькоу праводзяцца тэматычныя вечарм, наладжваюцца святы, ушанаванБ^- сямейных дынастЫй, аргашзуюцца канцэрты мастацкай самадзейнасЩ, выстаук! работ бацькоу і дзяцей, прагляд кшафшьмау.

Так, у лютым у Доме культуры торфабрыкетнага завода «Неман» пасля чарговых заняткау па тэме «Выхаванне дзяцей у сям'1 пераканаdebным1 патрыётам1 сваёй Радз1мы» адбыуся тэматычны вечар «І наноунщца сэнсам асабл1вым гордае слова— бацька!», на як1м працягвалася хвалюючая размова аб формах і сродках выхавання дзяцей патрыётамМнтэрнацыянал1стамь

Вось як праходз1у гэты вечар. Спачатку правял1 гутарку аб poni сям'1 і функцьп бацьщ у выхаванш дзяцей патрыётамМнтэрнацыяналь стам1, аб канкрэтных формах і сродках патрыятычнага выхавання. Потым расказвалася пра лепшыя сем'1, пра бацькоу, сыноу і дачок, як!я паспяхова вучацца, працуюць, служаць у радах Савецкай Армп. Ц1кавым1 был1 і выступленн1 дзяцей, дзе яны выказвал1 словы удзячнасц! сва1м бацькам. У канцы вечара бацьк1 разам з дзецьм1 спявал1 героша-патрыятычныя necHi. Затым лепшым сем'ям был1 уручаны каштоуныя падарунш, сувен1ры, граматы.

Знаёмства бацькоу з тэорыяй і методыкай патрыятычнага.і штэрнацыянальнага выхавання дзяцей. На занятках ушверсГгэта педагаг!чных ведау, на бацькоусйх сходах, лекторыях перад членам! сямей выступаюць партыйныя і савецк1я работнш!, вучоныя, выкладчык! ВНУ, афщэры Савецкай Армп, настауШш. Яны раскрываюць тэарэтычныя і метадычныя аспекты патрыятычнага і штэрнацыянальнага выхавання. Гутарк1 праводзяцца на так1я, напрыклад, тэмы: «Клас!к1 маркйзму-летШзму аб патрыятычным і !нтэрнацыянальным выхаванш моладзг», «У. І. Лен1н аб абароне сацыял1стычнай Айчыны», «XXVII з'езд КПСС аб умацаванШ абараназдольнасц! нашай Радз1мы», «Праграма КПСС аб фарм1раванн! гатоунасщ да абароны сацыял1стычнай Айчыны», «Во1нская служба ва Узброеных С1лах СССР — ганаровы абавязак» і шш.

Бацьк1 вучняу I—IV класау атрымл1ваюць веды па методыцы выхавання патрыятычных і 1нтэрнацыянальных пачуццяу пры вывучэнШ тэм «Выхаванне малодшых школьнЬ кау на прыкладзе жыцця і дзейнасЩ У. І. ЛенШа», «Патрыятычнае выхаванне. гухарКі у сямЧ аб жыцц!, подзв1гу і працы савецтх 'лЮдаеЙА-. Бацькам вучняу падлеткавага узросту даюцца рэкамендацьц пры вывучэнн1 пытанняу, звязаных з правядзеннем у сям'1 агульнадзяржаувых усенародных свят, выпрацоукай паважл1вых аднос1н да гербау, флагау, гіМНау СССР і БССР, шшых саюзных рэспублШ. 1м даюцца парады па выхаванню у дзяцей павап да баявых 1 працоуных традыцый савецкага народа, сям'1. Бацьк! старшакласШкау атрымл!ваюць веды аб шляхах, формах **і** сродках выхавання У юнакоу і дзяучат высок1х щэйна-маральных рыс патрыёта-1нтэрнацыянал1ста, аб падрыхтоуцы сыноу да службы у радах Савецкай Армп **і** Ваенна-Марскога Флоту. Вялшае месца адводзщца раскрыццю пс1халоги уздзеяння метаду станоучага прыкладу бацьKi, мац1, шшых членау сямЧ, іх уласнай грамадзянскай паз1цы1, асаб!стай патрыятычнай дзейнасц1.

Вывучэнне станоучага вопыту сям'1 у выхаванн1 дзяцей патрыётам!-штэрнацыянал{стам1, яго абагульненне і распаусюджванне. Практыка паказвае, што у беларуск1х сем'ях бацьк1 у тых або **iHmbix** формах садзейшчаюць умацаванню у дзяцей патрыятычнай свядомасщ, выпрацоуваюць у **іх** патрыятычныя **і iНТарпа**цыянальныя перакананн1, учынк1 **і** паводзШы. У некаторых сем'ях выкарыстоуваюцца гутаркЬуспамшы, чьгганне, расказ аб грамадзянскай **і** Вялшай Айчыннай войнах. У **iH**шых — з удзелам дзяцей вядзецца пёрап1ска, наладжваюцца сустрэчы з таварышам1 **і** сябрам1 па сумесных баявых **і** працоуных справах. Стала добрай традыцыяй стварэнне сямейных летатсау, рукап1сных дзённ1кау' аб ратнай **і** працоунай дзейнасц! сям'1, афармленне альбомау.' Бацьк1 разам з дзецьм1 папауняюць хатн1я б1бл1ятэк1 дакументальным1 **і** мастац**KiMi KHiraMi** па героша-патрыятычнай тэматыцы. Гэтыя **KHiri** чытаюцца, абмяркоуваюцца, матэрыялы з іх выкарыстоуваюцца пры **HanicaHHi** дзецьм! сачыненняу, стварэнн1'музеяу, у выступлениях перад раВесНіКаМі або малодшым! сябрам1. У некаторых сем'ях стала традыцыйным правядзенне дзён **і** вечароу памяц1 **ЗагіНуу**шых у гады ВялШай Айчыннай вайны родных з перадачай дзецям, унукам, праунукам сямейных рэл1квш— франтавых шсем, дзённ1кау, фатаграфш, малюнкау, кшг, рэчау, баявых узнагарод. Бацьк1, пгшыя члены сям'1 рыхтуюць дзяцей да нясення ганаровай вахты ля паста № 1 — Вечнага агню Славы, ля помШкау 1 абе-

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

л1скау, У рэспублшы так1я пасты створаны у Брэсце, Гомель ВЩебСку, МШску. Усяго у гарадах **i** вёснах нашай Радз1мы дзец1 нясудь ганаровую службу на 138 пастах. У **MHorix** сем'ях рыхтуюць юнакоу да набыцця ваенных прафесш дзядоу, бацькоу, старэйшых братоу—так ствараюцца сямейныя ваенныя дынастьп. Так1м жа чынам узшкаюць **i** працоуныя дынастьп хлеваробау, механ1затарау, жывёлаводау, льнаводау, будауткоу i Шш.

У MHorix сем'ях урачыста адзначаюцца агульнадзяржауныя усенародныя святы — Дзень Савецкай АрмИ i Ваенна-Марского Флоту, Дзень м1жнароднай сал1дарнасщ працоуных, свята Перамог1, Дзень Канстытуцьн СССР, гадавШы Вялшай Кастрычн!цкай сацыял1стычнай рэвалюцьп i шш. Мнопя бацьк1 i дзец! удзельтчаюць у юбилеях вызвалення родных гарадоу i вёсак Беларус1 ад нямецка-фашысцк1х захопшкау. Бацьк1 знаёмяць дзяцей з мемарыяльным1 • комплексам!, помншам!, абелхскамх, наведваюць ваенна-пстарычныя i краязнаучыя музе1, Беларуси дзяржауны музей ricTopbii Вя**Л1кай** Айчыннай вайны у Мшску, а таксама школьныя музе1 рэвалюцыйнай, баявой i працоунай славы савецкага народа. Традыцыйным! стал! прагляд i абмеркаванне спектаклеу, кШаф!льмау i тэлеф!льмау на героiка-патрыятычную тэму, тэлеперадач «Служу Савецкаму Саюзу!», «Клуб франтавых сяброу», «Ад усёй душы» i Шш. Бацьк1 разам з дзецьм1 слухаюць i развучваюць песн! аб барацьбе 1 працы савецкага народа. У многiх сем'ях чытаюцца **i** абмяркоуваюцца артыкулы аб герагчных здзяйсненнях людзей розных пакаленняу i нацыянальнасцей нашай кра!ны. БацьКi сочаць за публ!кацыям1 пад рубрыкам1 «Навечна у памяц! народнай», «Людз1 высокага подзв1гу», «героi Савецкага Саюза i Геро! Сацыялютычнай Працы», «Узнагароды Радз1мы», «Гаспадары зямл1», «Свет нашых сучасн1кау» i Шш. Бацьк! расказваюць дзецям аб сваёй рабоце, аб удзеле f паскарэнШ сацыяльна-экам1чнага развШдя рзспубл1к1 i кра1ны, у яе навукова-тэхтчным прагрэсе; удзельн!чаюць у грамадска карыснай дзейнасц!, нашраванай на захаванне i прымнажэине прыродных, матэрыяльных i духоуных багацяу роднага краю (праца на зямл1, догляд жывёлы, азеляненне гарадоу i вёсак, ахова помшкау ricTopbii i культуры i Шш.). ВялШая увага удзяляецца арган!зацьи грамадска карыснай, прадукцыйнай працы дзяцей у прамысловай i сельскагаспадарчай вытворчасц1.

Правядзенне школай **1ндыв1дуальнай** работы з сям'ён. У працэсе Шдыв1дуальнай работы з бацькам! **i** дзецьм! педагог! дабгваюцца вырашэння наступных задач: 1) глыбокае **i** поунае вывучэнне сямей, **ix** традыцый, узаемаадносш пам1ж родным!, маральна-пал!тычных **i** грамадзян**СКix** якасцей бацькоу дапамагае убачыць у рэальнай сямейнай абстаноуцы вучня, яго грамадзянскую пазЬ цыю, узровень патрыятычнай **i iHTap**нацыянальнай выхаванасщ; 2) у працэсе Шдывщуальных гутарак з дзядулем, бабуляй або бацькам! педагог! «адкрываюць» для сябе бацькоу-патрыётау, як!я не заусёды заяуляюць пра сябе, але з'яуляюцца добрым! працауншам!, чымсьц! вядомыя, а значыць, яны вельм1 патрэбны класу **i** школе у правядзенШ разнастайнай выхаваучай работы са школыикам1 (удзел у пошукавай дзейнасщ, у стварэнн! музеяу рэвалюцыйнай, баявой i працоунай славы, у паходах 1 паездках з дзецьм! па рэспублШы i краше, у правядзенш - ваенна-спартыуных гульняу, аргайзацы! гурткоу ! Шш.); 3) умацаванне сувяз1 сям'1, працоуных калектывау **i** школы, а значыць, узмацненне **ix** уздзеяння на выхаванне **i** станауленне дзяцей; 4) набыццё, асваенне i узбагачэнне методык1 патрыятычнага **i** штэрнацыянальнага выхавання дзяцей у сям'1, у сумеснай рабоце школы **i** сям'1.

Ташм чынам, сям'я многае робщь, каб выхаваць у дзяцей самыя высакародныя пачуцц1 — Штэрнацыянал1зму **i** савецкага патрыятызму. У гэтай рабоце ёй павшна аказваць паст'аянную дапамогу школа—галоуны цэнтр выхаваучай работы з вучням1.